

Örjan Hellström

Projektrapport

Kompetens- utveckling kring Koha

Ett projekt inom det Svenska
Kohanätverket med stöd från
Kungliga biblioteket

Innehåll

Bakgrund.....	3
Organisation	4
Inledande workshop	4
Kunskapsdelning och utbildning	6
Fördjupande utbildningsmoment och workshops i samband med användarmöten	6
Informationsfilmer och -texter	8
Delning av lokalt producerat informationsmaterial	8
Jobbskuggning, arbetsplatsförlagt kollegialt lärande.....	8
Nätverk nationellt	10
Arbetsgrupp kring gemensamma utvecklingsbehov	10
Strukturer för samarbete kring översättningar.....	10
Månadsvisa videokonferenser i nätverket.....	10
Långsiktigt hållbar kommunikationsplattform.....	10
Nätverk internationellt	11
Avslutning.....	12

Bakgrund

Intresset för det öppna källkodsbaseade bibliotekssystemet Koha har ökat starkt bland svenska bibliotek de senaste åren. Hylte bibliotek i Halland blev första folkbibliotek att gå över till Koha i september 2013 och i början av 2015 fattade Stockholms universitetsbibliotek (SUB) beslutet att migrera till Koha. Tidigare hade Viktor Sarge vid Regionbibliotek Halland drivit [flera utvecklingsprojekt kring systemet](#), men när det började finnas i skarp drift ökade intresset markant. Andra förändringar i systemlandskapet, som en ökad konsolidering bland systemleverantörer på marknaden och nedläggning av befintliga system, har också gjort att öppna källkodsbaseade lösningar blivit alltmer lockande.

Vid utgången av 2019 kommer i Sverige Koha att användas av omkring 22 folkbibliotek, 9 högskolebibliotek, 5 specialbibliotek och därtill flera skolbibliotek (se [Kohabibliotek i Sverige](#)).

Samverkan mellan Kohaintressenter sker inom Svenska Kohanätverket (<http://koha.se/>) som formerades under 2016, och den växande Kohamarknaden i Norden har också gjort att det finns flera leverantörer att vända sig till för den som vill köpa tjänster kring utveckling, drift och support.

Men även om Koha nu framstår som ett realistiskt alternativ för många bibliotek, ett val som kan dikteras av olika pragmatiska skäl och inte nödvändigtvis kräver ett engagemang för öppen källkod, finns fortfarande behov av kompetensutveckling och en ökad samverkan mellan biblioteken. Den frihet som öppen källkod ger att själv anpassa systemet och få större kontroll över verksamhetens infrastruktur kräver arbete och kunskap för att kunna tas i bruk. De bibliotek som väljer Koha idag står inför det omfattande arbete som en migrering innebär (oavsett vilket bibliotekssystem som är aktuellt) och ska samtidigt hitta former för kunskapsdelning och ett ökat lärande, uppgifter som ställer krav på slimmade organisationer även om viljan och entusiasmen är stor. Förändringen att gå från ett proprietärt system med en leverantör till en gemenskap, som tillsammans driver utvecklingen av systemet, är också en stor omställning för många bibliotek vilket kan kräva extra utbildningsinsatser.

Mot den bakgrunden sökte under våren 2017 Svenska Kohanätverkets styrgrupp medel från Kungliga biblioteket för ett projekt som syftade till ”fortsatt kompetensutveckling och förstärkt samverkan” kring Koha. Kungliga biblioteket hade tidigare gett projektmedel till flera större utvecklingsprojekt som lett till att systemet anpassats för svenska biblioteks behov och väsentligt ökat kunskapen om hur Koha kan fungera med Libris i en öppen och fri infrastruktur för biblioteken.

Ansökan beviljades för ett projekt som skulle löpa under perioden 1 november 2017 till 31 december 2018. Under hösten 2018 beviljades en förlängning av projekttiden till den 30 juni 2019. Det är detta projekt som nu avrapporteras.

Organisation

I avsaknad av ett gemensamt bankkonto för Kohanätverket utsågs en av medlemsorganisationerna, Alingsås bibliotek, till administrativ projektägare med ansvar för den ekonomiska hanteringen. För att samordna projektets aktiviteter utsågs Örjan Hellström, konsulent på Kultur i Väst till projektledare. Kultur i Väst – som ansvarar för den regionala biblioteksverksamheten i Västra Götaland – har tidigare gett stöd till ett projekt där Mölndals stadsbibliotek genomförde en testmigregning från det befintliga bibliotekssystemet LIBRA.SE till Koha och har även gett bidrag till Alingsås bibliotek för att inleda arbetet med att ta fram en fjärlånemodul inom Koha (se [Kultur i Västs hemsida](#)).

Svenska Kohanätverkets styrgrupp har fungerat som projekt- såväl som styrgrupp och fastställt prioriteringar och val av aktiviteter. Under den huvudsakliga projektiden har styrgruppens medlemmar varit:

- **Jessica Andersson, Alingsås bibliotek.**
- **Ola Andersson, Luleå universitetsbibliotek.**
- **Andreas Hedström Mace, Stockholms universitetsbibliotek.**
- **Anders Jensen-Urstad, Världsbiblioteket.**
- **Berit Nord, Vaggeryd bibliotek.**
- **Hans Pålsson, Biblioteket på Högskolan Kristianstad.**
- **Helena Sandström, Hylte bibliotek.**
- **Emma Ternrud, Göteborg universitetsbibliotek.**

I samband med användarmötet i Skövde i slutet av mars 2019 lämnade Andreas Hedström Mace och Anders Jensen-Urstad sina platser som ordinarie medlemmar och ersattes av Stina Hallin, Lund universitetsbibliotek och Örjan Hellström, Kultur i Väst.

Kohanätverkets styrgrupp och projektledaren har gjort månatliga protokollförda avstämningar via videokonferenssystemet Zoom, och projektet har haft en egen kanal för löpande diskussioner på Kohanätverkets Slack-forum. När ansökningar (t.ex. rörande jobbskuggning) behandlats där någon i styrgruppen varit förmånstagare har denne anmält sig som jävig och inte deltagit i den delen av mötet.

Inledande workshop

I ansökan formuleras projektet kring följande spår:

- **Kunskapsdelning och utbildning – framtagande av svenskt informations- och utbildningsmaterial samt olika fortbildningstillfällen.**
- **Nätverk nationellt – skapa strukturer för utvecklingsarbete och samverkan.**

- **Nätverk internationellt – ge möjligheter till deltagande i KohaCon, den återkommande internationella Kohakonferensen.**

För att säkerställa att projektets aktiviteter verkligen skulle motsvara bibliotekens faktiska behov och önskemål bjöds deltagarna i det svenska Kohanätverket in till ett uppstartsmöte för att diskutera och kartlägga utbildningsbehov och samverkansformer.

Vid mötet – som ägde rum på Stockholms universitetsbibliotek den 17 januari 2018 – deltog utöver projektledare, sex personer från folkbibliotek, nio från högskolebibliotek och två från specialbibliotek.

Idéer och önskemål som kom fram vid denna workshop har haft stor betydelse för projektets utformning:

- **”Hackfest”/workshop där man sitter tillsammans och arbetar särskilt med systeminställningar och anpassning av gränssnitt och vyer.**
- **Att jobbskugga typ som Erasmus fast till ett Kohabibliotek i Sverige eller utomlands.**
- **Möten att diskutera aktuella problem och arbeten via videolänk/Skype en gång per månad.**
- **Dela dokumentation/manualer.**
- **Enkla 1-2-3 guider eller lathundar för att få igång basic-funktionerna.**
- **Instruktionsfilmer kan vara ett bra sätt att utbilda ny personal men också för bibliotek som är nyfikna på Koha.**
- **Svenska filmer över grundfunktioner och utvalda funktioner kompletterade med instruktionsblad för samma funktion så det blir översiktligt.**
- **De fysiska möten som arrangeras bör läggas i anslutning till nätverksträffarna för att minimera resandet.**

Vidare diskuterades långsiktiga strukturer för nätverket och dess finansiering när inte längre projektmedel finns att tillgå.

Inom projektet har sedan aktiviteter genomförts i linje med de planerade spåren och med förankring i workshopens kartläggning av behov. Uppdelningen är ofrånkomligen en smula schematisk, samma aktivitet kan båda vara fortbildande och nätverksbyggande, det är svårt att dra en skarp gräns.

För att hjälpa till att frigöra tid och göra det möjligt att delta i arbetsgrupper har projektet erbjudit viss tidsåtgång. Detta till trots har en utmaning i projektet varit att skapa förutsättningar för bibliotekspersonalens deltagande. Tiden är en ständig bristvara.

Kunskapsdelning och utbildning

Fördjupande utbildningsmoment och workshops i samband med användarmöten

Tre användarmöten har ägt rum under projekttiden: i Alingsås 21–22 mars 2018 (i samarbete med Alingsås bibliotek), i Luleå 17–19 oktober 2019 (i samarbete med Luleå universitetsbibliotek) och i Skövde 26–28 mars 2019 (i samarbete med Bibliotek Mellansjö).

Projektmedlen möjliggjorde fler inbjudna föreläsare från den internationella Koha-communityn. Utomnordiska medverkande under dessa användarmöten har varit:

- **Sonia Bouis, franska KohaLa (Koha Libre Association),**
- **Stefano Bargioni, Koha Gruppo Italiano,**
- **Janusz Kaczmarek, polska kyrkobibliotek,**
- **Andreas Roussos, Library of the Holy Monastery of Paraklitos, Grekland,**
- **Katrin Fischer, Bibliotheksservice-Zentrum Baden-Württemberg (BSZ), Tyskland,**
- **Paul Poulain, grundare av BibLibre, Frankrike,**
- **Ere Maijala, Nationalbiblioteket i Finland,**
- **Ari Mäkiranta, finska konsortiet Koha Suomi Oy.**

Ere Maijala, Nationalbiblioteket i Finland

Från och med mötet i Luleå har en extra dag lagts till för workshops och hackaton, för att därigenom ge mer möjlighet till fortbildning och kunskapsdelning i anslutning till användarmöten. I samband med användarmötet i Skövde anordnades dessutom en *Öppen eftermiddag om öppen källkod*, ett slags spridningskonferens öppen även för dem som vill få en introduktion till Koha, men inte närvara vid ett flerdagarsmöte. Föreläsningarna filmades och kan därför fungera som grundläggande informations- och utbildningsmaterial för dem som överväger eller nyligen tagit beslut om att gå över till Koha (se [spellista på Youtube](#)).

- [Program Alingsås](#)
- [Program Luleå](#)
- [Program Skövde](#)
- [Artikel i Biblioteksbladet](#)

Teman för open spaces/workshops/hackaton har varit bl a

- Hur fungerar katalogiseringsverktyget Libris XL med Koha
- Systeminställningar
- Scriptspråket JQuery i OPAC/Intranet
- Rapporter och statistik, SQL
- Webbutveckling OPAC
- Webbutveckling personalgränssnitt
- Att bidra till Kohas Community och undvika lokala "forks"
- Att arbeta i Perl
- Sökmotorn Elasticsearch i Koha
- Mänghantering
- RFID
- Cirkulationsmeddelanden och KB-statistik
- Den nya fjärlånemodulen
- GDPR
- XSLT-mallar (presentation av träffresultat m.m.)
- Nordiskt samarbete
- Periodika
- Cirkulationsfrågor/Koha i infodisk
- Integration Koha – Adlibris
- Förvärv i Koha
- Libris-integration / OAI-PMH import från Libris XL till svenska Kohabibliotek
- Avgifter (vy) i personalgränssnittet

Informationsfilmer och -texter

Internationellt finns en stor mängd instruktionsfilmer om Koha – tematiska spellistor med filmer producerade av amerikanska ByWater Solutions har lagts ut på svenska Kohanätverkets wiki. Men samtidigt finns behov av filmer på svenska som kan täcka in grundläggande och centrala funktioner. Fyra sådana finns nu producerade (se [spellista på Youtube](#)). Jessica Andersson och Adam Welin vid Alingsås bibliotek har stått för manus och inläst speaker, norska Libriotech har ansvarat för filmproduktion.

#001

Lägg till låntagare

Svenska Kohanätverket

Kohas manual är mycket omfattande och det har bedömts vara ett alltför stort åtagande, såväl ekonomiskt som praktiskt, att översätta hela manualen till svenska. Däremot har inom ramen för projektet [Implementeringschecklistan](#) översatts. Detta kapitel ur manualen är viktigt för de bibliotek som överväger Koha och för dem som står inför en migrering, och därför finns ett stort värde i en svensk version.

Bibliotek som är vana vid proprietära system kan som tidigare nämnts ha svårt att förstå hur utveckling och förvaltning sker inom öppen källkodbaserade gemenskaper. För att möta detta informationsbehov har styrgruppen tagit fram en presentation: [Hur används, förvaltas och utvecklas Koha?](#)

Delning av lokalt producerat informationsmaterial

Informations- och utbildningsmaterial måste anpassas efter de egna förhållandena. Men mycket finns att vinna på att samarbeta och inspireras av andra. Efter en inventering bland de svenska Kohabiblioteken har [närmare 50 manualer lagts ut på wikin](#).

Jobbskuggning, arbetsplatsförlagt kollegialt lärande

I samband med projektets inledande workshop konstaterades att det fanns ett behov av fortbildningsinsatser med nära koppling till biblioteksvardagen. Av det skälet har ett kollegialt lärande i form av jobbskuggning prioriterats och [löpande erbjudits biblioteken i nätverket](#).

Under projekttiden har 26 personer fått möjlighet att jobbskugga, folk-, forsknings- och specialbibliotek har varit såväl sändande som mottagande. Större delen av [jobbskuggningsrapporterna](#) finns tillgängliga på Kohanätverkets wiki.

Erfarenheterna av denna metod för kunskapsdelning har varit mycket positiva. Några axplock från reserapporterna:

- **“Mycket kan nya Koha-bibliotek läsa oss till eller ställa frågor om i forum. Fördelen med att besöka ett bibliotek är att en kan se hur det är upplagt i den Koha-instans en besöker. Alla bibliotek har skapat sina egna lösningar och det är inte helt lätt att få ta del av hur de ser ut och är upplagda utan att besöka Koha-bibliotek.”**
- **“Jobbskuggningens två dagar var mycket givande och intensiva. Vi blev väl omhändertagna av all bibliotekspersonal vi träffade och vi kände att de tog sig tid och visade intresse att förmedla sin kunskap till oss.”**
- **“Jobbskuggningen var givande och intensiv och medförde att jag nu har fått mer kunskap om hur Koha fungerar i praktiken. Före de här dagarna var tanken på Koha mer flytande medan det nu känns betydligt mer konkret och handfast.”**
- **“Slutligen - att besöka ett annat bibliotek kan göra det lättare att framöver ta kontakt i olika frågor. Det kan med andra ord bidra till fortsatt kompetens- och erfarenhetsutbyte.”**
- **“Utfallet var över förväntan. De skuggade personerna hade sparat arbetsuppgifter och planerat moment för att jag som jobbskuggare skulle få möjlighet att studera eller utföra verkliga arbetsuppgifter.”**
- **“Att besöka ett annat bibliotek som arbetat med Koha längre än oss, var väldigt lärorikt och intressant. Att se hur de löser olika frågor och vad de funderar kring. Det gav både oss och dem chansen att reflektera över hur vi arbetar och varför.”**

Som noteras i sista citatet kan jobbskuggningen innebära ett ömsesidigt lärande: genom att tvingas beskriva och formulera hur Kohaarbetet är en del av arbetsflödet blir också det mottagande biblioteket del av en lärprocess. Eller som det formuleras av ett bibliotek som tagit emot flera jobbskuggare: “Det som är bra att tänka på när det gäller planering av program, är att den skuggande är tydlig med sina förväntningar och vad som är viktigt för hen. Genom att para ihop rätt människor är det mycket givande för båda parter. Att ta emot ett besök ger alltså också en vinst. Småsaker som kanske inte diskuteras på en högre nivå kommer fram, och det egna bibliotekets rutiner och funktioner i systemet kan utvecklas i positiv riktning.”

Nätverk nationellt

Arbetsgrupp kring gemensamma utvecklingsbehov

Inom projektet bildades en arbetsgrupp som syftar till att identifiera och förbättra samverkan kring utvecklingsfrågor rörande Koha. Intentionen är inte att arbetsgruppen ska hantera specifika utvecklingsfrågor utan att hitta metoder, processer och plattformar som kan stödja nätverket i en gemenskapsdriven utveckling. Under 2018 genomfördes en inventering av de svenska Kohabibliotekens utvecklingsbehov i syfte att hitta strukturer för samverkan. [Resultatet av kartläggningen](#) har redovisats på nätverkets wiki.

Arbetsgruppen har letts av Andreas Hedström Mace, Stockholms universitetsbibliotek, som arbetat tillsammans med Stefan Berndtsson, Göteborg universitetsbibliotek, Tomas Jiglund, Bibliotek Mellansjö och Tony Mattsson, Högskolan Dalarna.

Strukturer för samarbete kring översättningar

Översättningar till svenska inför varje halvårsrelease av Koha är ett återkommande arbete som kräver etablerade strukturer för samverkan såväl som frivilliga som är intresserade och har lärt sig översättningsverktyget. Inom projektet har en arbetsgrupp under ledning av Ola Andersson, Luleå universitetsbibliotek, planerat och utfört det gemensamma arbetet. Gruppen har haft månadsvisa avstämningar på Slackforumet med deltagare från både forsknings- och folkbibliotek: Göteborg UB, Stockholms UB, Musik- och teaterbiblioteket, Alingsås bibliotek, Tidaholm stadsbibliotek, Hylte bibliotek, Tibro bibliotek, Mariestads bibliotek, Vaggeryds bibliotek samt Västervik bibliotek.

Månadsvisa videokonferenser i nätverket

Sista fredagen varje månad samlas nätverket via videokonferensplattformen Zoom. Omkring tio personer har deltagit vid varje tillfälle, från olika bibliotek och bibliotekstyper. Mötena sker som komplement till de ordinarie användarmötena och är informella till formen, med agendor som sätts utifrån deltagarnas önskemål. Vanligen innebär det gemensamma diskussioner om läget på respektive bibliotek samt vilka problem och utvecklingsfrågor som är aktuella.

Långsiktigt hållbar kommunikationsplattform

Webbplatsen Koha.se (som även omfattar nätverkets wiki) är samlingsplatsen för all information och dokumentation som rör Kohasamarbetet i Sverige. Genom projektmedlen har domännamn och drift säkrats för flera år framåt.

Kommunikationskanalen Slack fungerar mycket bra i smidig daglig samverkan. Det finns dock ett tak för hur många inlägg som visas i gratisversionen. Att gå över till en betalvariant har därför utretts inom projektet, detta skulle också göra det möjligt att exportera alla data till annan plattform. För att utvärdera möjliga alternativ har en testversion av den öppna källkodbaserade plattformen Mattermost satts upp. Men till slut har styrgruppen beslutat att nöja sig med gratisversionen av Slack och istället föra över mer långlivad information till nätverkets webbplats eller wiki.

Nätverk internationellt

Projektet gav ekonomiskt stöd för deltagande i den internationella konferensen KohaCon 2018 i Portland, Oregon 10–16 september 2018. Åtta biblioteksanställda, jämnt fördelade mellan folk- och forskningsbibliotek gavs möjlighet att få finansiering av resan och fyra natters boende upp till ett kostnadstak.

När projektiden förlängdes och även omfattade våren 2019 beslöt styrgruppen att även ge ett liknande erbjudande inför KohaCon i Dublin 20–22 maj. Sex personer fick ekonomiskt stöd, denna gång var dock även villkoret att deltagaren ”sprider kunskaper och erfarenheter från konferensen vidare inom det svenska Kohanätverket, förutom reserapport t.ex. i form av en presentation eller open space-medverkan på det svenska användarmötet hösten 2019.”

[Reserapporter](#) finns tillgängliga på Kohanätverkets wiki.

Flera av rapporterna betonar värdet personliga kontakter för att komma igång med att delta, och våga ta plats, i den internationella gemenskapen. KohaCon-deltagandet har gett positiva effekter vad gäller kunskapsutveckling, nätverksbyggande såväl som konkret utvecklingsarbete. Några röster:

- **“Jag förväntade mig att KohaCon skulle ge nya insikter och ideér till tekniska lösningar, men upplevde att det även blåste nytt liv i passionen för open source överlag och för Koha community speciellt.”**
- **“Konferensen förstärkte också vår bild av hur viktigt det är att man som användare av Koha bidrar efter bästa förmåga till arbetet med systemets utveckling. Med ett ökande antal bibliotek i Sverige som använder Koha blir fokus ibland riktat inåt, och Koha-nätverkets arbete syftar oftast till att lösa problem som är specifika för svenska förhållanden. Kanske är det viktigt att vi också försöker lyfta blicken och ta in Koha-gemenskapens behov, det kan vara så att ett problem som vi har i landet, också är relevant för användare i andra länder. Våra förutsättningar kanske är mer lika varandra än vad vi tror.”**
- **“Jag tyckte att Hack-festen var fantastisk då den gav en inblick i hur communityn fungerar och hur jag, som teknikintresserad, hobbykodande bibliotekarie (ej utvecklare) kan bidra till hela**

communityn. Det var väldigt fint att få en så bra möjlighet att vara en del i arbetsprocessen och kunna följa hur det går till med utveckling, sign off på nya funktioner/rättade buggar, dokumentation av dessa och ny master-version. Oftast görs ju det här arbetet av olika personer vid olika tidpunkter på olika platser i världen och det var en verklig förmån att få en överblick över hela processen i ett och samma rum.”

- **“Det bästa är att jag känner att jag vet lite mer om några av de personer som är aktiva i communityn, och har bättre möjlighet att kontakta dem om det skulle behövas.”**

Avslutning

Det har varit en förmån att som projektledare fått följa det arbete som gjorts inom det svenska Kohanätverket för att utveckla samverkan och kunskapsdelning. Trots väsentligt skilda förutsättningar innebär samarbetet kring ett öppet källkodsbaserat system en grund för ömsesidigt kollegialt lärande oavsett bibliotekstyp och -storlek. Det är mer som är gemensamt än det som skiljer. De strukturer för planering och genomförande av användarmöten, framtagande av informationsmaterial, fortbildning och nätverksbyggande som vuxit fram sedan nätverket bildades 2016 har genom tillskottet av projektmedel väsentligt förstärkts med en stor ökning av antalet aktiviteter som följd. Den omfattande jobbskuggningen har fungerat såväl kunskaps- som nätverksbyggande.

I skrivande stund pågår ett arbete för att skapa en mer stabil finansiering av det svenska Kohanätverket. Detta skulle möjliggöra att de erfarenheter som gjorts i projektet lever vidare och övergår i fortlöpande verksamhet. En modell diskuteras där de tre största deltagande universitetsbiblioteken gemensamt betalar en fastslagen summa per år, och ytterligare ett bibliotek i nätverket står som mottagare och samordnare av finansieringen. Genom en sådan modell skulle det finnas en kontinuerlig finansiering av användarmöten och olika aktiviteter kring informations-spridning och kunskapsdelning, utan att för den skull introducera en komplicerad administrativ överbyggnad. Nätverket kan bibehålla den framgångsrika öppna och inkluderande strukturen och slippa den tröskel som en för alla obligatorisk medlemsavgift innebär. Det finns ett fortsatt starkt intresse för Koha i Sverige – med etablerade strukturer för samverkan och en stabil fortsatt finansiering kan nätverket möta de behov som finns hos såväl gamla som nya Kohabibliotek, och därmed främja en utveckling av it-tjänster där det är biblioteken som är i förarsätet.

Projektledare
Örjan Hellström
orjan.hellstrom@kulturivast.se
Kultur i Väst
405 44 Göteborg